prof. Tuula Linna

Lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle (korjattu ja täydennetty)

HE 142/2022 vp

laiksi ulosottokaaren muuttamisesta

Kiitän lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa ja totean kunnioittaen seuraavaa.

Yleistä

Esitys on pääosin kannatettava ja hyvin valmisteltu, ja esityksen vaikutukset on otettu huolellisesti huomioon. Olisin kuitenkin kaivannut kokonaisvaltaisempaa analyysiä eri ulosoton lieventämiskeinojen keskinäissuhteista ja yhteisvaikutuksesta. Käsittelemättä on jäänyt esimerkiksi maksuaikaa koskevan säännöksen merkitys kohdennettaessa helpotuksia pienituloisille. Lisäksi tulossa on tiettävästi esitys suojaosuuden nostamisesta. On valitettavaa, että uudistukset tulevat pistemäisinä esityksinä eduskuntaan peräjälkeen eikä koordinoidusti.

UK 4 luvun 51 § (Olennaisesti heikentynyt maksukyky)

Pidän muutosesitystä perusteltuna, koska se lisää säännöksen joustonvaraa. Nykyisen sanamuodon ilmaisu ”muun erityisen syyn vuoksi” viittaa pikemminkin joihinkin poikkeusluonteisiin perusteisiin kuin tulonhankkimiskuluihin, kuten työmatkakuluihin. Jos työntekijä vastaa itse esimerkiksi tavanomaista suuremmista työmatkakuluista, on perusteltua, että ulosmittaus voidaan toimittaa säännönmukaista pienempimääräisenä.

Muutos ”istuisi” myös aikaisempaa paremmin siihen seikkaan, että UK 4 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan palkan käsitteen ulkopuolelle jää kohtuullinen korvaus matkakuluista, omien työvälineiden käyttämisestä ja muista työn suorittamisen edellyttämistä kustannuksista.

Kiinnittäisin huomiota kuitenkin siihen, että UK 4:2.2:n mukaan palkkaa koskevia säännöksiä sovelletaan myös:

> 1) eläkkeeseen sekä sairauspäivärahaan ja muihin sellaisiin palkan sijasta maksettaviin toimeentuloetuuksiin ja korvauksiin, joiden ulosmittaamista ei ole laissa kielletty;
>
> 2) korvaukseen, joka maksetaan luonnolliselle henkilölle patenttia koskevan oikeuden, tekijänoikeuden ja muun vastaavan oikeuden luovutuksesta tai käyttämisestä;

3) apurahaan ja muihin vastaaviin varoihin, jotka julkisyhteisö taikka yleishyödyllinen yhteisö tai säätiö on myöntänyt luonnolliselle henkilölle, jollei saaja osoita, että varat on myönnetty 19 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaiseen tarkoitukseen.

Kysyisinkin, onko vaarana, että kun edellä mainituilla ryhmillä ei välttämättä ole tulonhankkimiskuluja, he jäävät väliinputoajaryhmäksi. Vapaakuukaudethan ovat mahdollisia vasta vuoden jatkuneen ulosoton jälkeen. Olisi hyvä vielä pohtia, voitaisiinko käyttää ilmaisua ”tavanomaista suurempien tulonhankkimiskulujen tai elantomenojen”. On nimittäin epävarmaa, että elantomenoja voitaisiin pitää ”erityisenä” syynä. Kysymyksen herättämisen taustalla on yhdenvertaisuus eri velallisryhmien kesken. Esimerkiksi polttoaineen hinta ei koske vain työmatkojen bensakuluja vaan myös esimerkiksi omakotitalojen lämmityskuluja.

UK 4 luvun 52 ja 53 § (Vapaakuukausimalli)

Tulorajaulosmittaus koskee pienituloisia ulosottovelallisia. Pidän heille myönnettävää automaatista kolmea vapaakuukautta perusteltuna. Kolme vapaakuukautta tosin merkitsee pidempää perintäaikaa ja sitä, että pienituloiset joutuvat maksamaan viivästyskorkoa suhteessa muita enemmän. Tämä on kuitenkin luonnollista, koska velkojan tulee saada kompensaatio pidentyvästä perintäajasta. Verot ja muut viidessä vuodessa vanhentuvat saatavat jäisivät perimättä aikaisempaa suuremmassa määrin. Toisaalta julkisyhteisöt voivat saada säästöjä, jos vapaakuukaudet vähentävät esimerkiksi viimesijaista sosiaaliturvaa. Tärkeää on, etteivät viiden vuoden vanhentumisajan piirissä olevat elatusavut kuulu soveltamisalaan (tai jos kuuluisivat, yhteiskunnan tulisi jollakin tavalla korvata menetykset lapselle).

Uutta olisi se, että myös ulosmittausten ”keskiluokassa” (ns. 1/3:n ulosmittaus nettotulosta) olisi automaattinen vapaakuukausi. Tämä on perusteltua, jotta velalliset voivat rahoittaa esimerkiksi jonkin kertahankinnan, kuten kodinkoneen oston tai hammaslääkärikäynnin. Kuten edellä todettiin, vapaakuukaudet hidastavat kertymistä, joka saattaa johtaa perintämäärän kasvamiseen ja velallisen maksamien viivästyskorkojen lisääntymiseen. Koska kuitenkin automaattisia vapaakuukausia olisi vain yksi ja kun velallinen voisi myös kieltäytyä vapaakuukaudesta, pidän ehdotusta kannatettavana.

Ehdotettu 4 luvun 53 §:n 2 momentti on hieman vaikeaselkoisesti kirjoitettu. Selkeämpi muotoilu voisi olla esimerkiksi seuraavan tapainen (asiasisältö olisi sama kuin ehdotettu):

Pyynnöstä velalliselle annetaan vuosittain vapaakuukausia 52 §:n 3 ja 4 kohdan perusteella:

1) tulorajaulosmittauksessa 1 momentissa säädettyjen vapaakuukausien lisäksi yksi;
2) silloin kun ulosmittaus on toimitettu jättämällä ulosmittaamatta kaksi kolmasosaa palkasta, 1 momentissa säädetyn vapaakuukauden lisäksi enintään kaksi;
3) kun ulosmittaus on toimitettu 49 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti, enintään kolme.

(uusi 3 mom.) Hakijan suostumuksella vapaakuukausia – –

Olen oikeusministeriölle antamassani lausunnossa kiinnittänyt huomiota siihen, että ylimmässä tuloluokassa (UK 4:49.1:n 3 kohta) vapaakuukaudet eivät oikein tule kysymykseen korkeiden asumiskustannusten tai elinkustannusten perusteella. Tosin nykyinenkin laki tällaisen mahdollisuuden pitää sisällään, mutta säännösten uudenlainen kirjoitustapa tuo asian uudella tavalla esille. Yksi mahdollisuus välttää hyvätuloisten velallisten vaatimukset ”välttämättömien” mutta korkeiden asumis- tai elinkustannusten perusteella saada vapaakuukausia, olisi edellä muotoillun säännöksen 3 kohdan rajaaminen koskemaan UK 4:52:n 4 kohtaa, toisin sanoen, että suurituloisten ulosmittauksessa vapaakuukausiin vaadittaisiin aina ”erityinen syy”.

Sheikki Laakso ps Lakialoite laiksi ulosottokaaren 4 luvun 52 ja 53 §:n muuttamisesta

En pidä edellä mainitsemistani syistä (perinnän hidastuminen, viivästyskorko, perintämäärien kasaantuminen) perusteltuna sitä, että hyvätuloisillekin velallisille annettaisiin automaattisesti kaksi vapaakuukautta.

Leena Meri ps ym. Lakialoite laiksi ulosottokaaren 6 luvun 4 §:n muuttamisesta

En pidä perusteltuna sitä, että kohdennusjärjestys olisi ulosottokertymänkään osalta normaalista poikkeava. On hyvä muistaa, että kohdentaminen ensin pääomalle on yksi velkajärjestelyn keino. Kohdentaminen ensin pääomalle aiheuttaa myös sen, että korkolaskun pääoma muuttuu koko ajan. Velkasaldojen seuranta olisi vaikeaa, jos ulosoton aikana velallinen suorittaisi myös ns. ohimaksuja. Muutos vähentäisi myös viivästyskoron merkitystä maksun tehosteena.

Toimenpidealoite TPA 42/2021 vp Jari Myllykoski vas ym. Toimenpidealoite ulosoton uudistamisesta ja suomalaisten ylivelkaantumisen ehkäisemisestä

Kun verrataan ulosoton suojaosuutta, tulee muistaa, että velallisilta ei koskaan ulosmitata kaikkea sitä tulon osaa, joka ylittää suoja-osuuden. Lisäksi pienituloisten saamat vapaakuukaudet alentavat tosiasiallisia ulosmittausmääriä. Nämä seikat tulisi ottaa laskelmissa huomioon, eikä verrata vain ”paljaita” summia. Suojaosuuden nostoon liittyy lukuisia ongelmia, kuten pientuloisten luottokelvottomuus ja heikkojen velkojaryhmien aseman heikkeneminen (etenkin yksityiset velkojat).

Toimenpidealoite TPA 29/2021 vp Leena Meri ps ym. Toimenpidealoite ulosottokaaren muuttamisesta

Ks. edellä.

Toimenpidealoite TPA 81/2020 vp Ritva Elomaa ps ym. Toimenpidealoite ulosottotoiminnan kehittämisestä ja ulosottomiesten palkkausjärjestelmän uudistamisesta

Lakivaliokunnan kuulemisessa 11.10.2022 kävi ilmi, että ulosottotarkastajat nykyisin toimivat jo kiinteällä palkalla.

Helsingissä 11.10.2022

Tuula Linna

Prosessioikeuden professori, Helsingin yliopisto

tuula.linna@helsinki.fi

050 311 93 50